

Evtukh Mykola Borysovych – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine, Academician-secretary of the Department of Higher Education (Kyiv, Ukraine).

Локшин Віктор Соломонович – кандидат педагогічних наук, педагог вищої категорії відділення професійної освіти Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка. E-mail: victor_lokshin@ukr.net

Lokshyn Viktor Solomonovych – Candidate of Pedagogical Sciences, Teacher of the Highest Category of the Department of Professional Education of Anton Makarenko Kyiv Professional-Pedagogical College. E-mail: victor_lokshin@ukr.net

УДК 378.637.016:78

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ПРОСВІТНИЦЬКОЇ РОБОТИ

Т. В. Жигінас

Аксіологічний підхід полягає у залученні вчителя до методологічних, теоретичних і прикладних знань про цінності, про їх природу, механізми розвитку та способи функціонування, а також про професійно-педагогічні цінності, що характеризують професійне становлення і самовдосконалення особистості сучасного вчителя.

Сутність застосування аксіологічного підходу полягає у формуванні в майбутнього педагога-музиканта системи професійних та загальнолюдських цінностей як визначальних чинників ставлення особистості до світу, обраної професії і самого себе, визначення відповідних до ціннісних орієнтирів: способів поведінки і життя у світі, заповненому ціннісним змістом.

Ключові слова: аксіологічний підхід, ціннісна орієнтація майбутніх учителів музичного мистецтва, фахова підготовка, музичне просвітництво, смисл життя та смисл діяльності учителя мистецьких дисциплін.

Постановка наукової проблеми та її значення. У державних документах наголошується, що успішна самореалізація молоді людини

можлива тільки за наявності її особистої системи цінностей, яка має бути відповідною та дієвою у мінливих умовах сьогодення. Це чітко просліджується у Законі України «Про освіту» та «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти України, Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності.

Саме цінності і формування ціннісних орієнтацій, ціннісне ставлення до світу в широкому сенсі і являють собою зміст і спрямованість національної стратегії навчання та виховання. Концептуальні положення за визначенням напрямом розроблені видатними науковцями І.Бехом, І.Зязюном, І.Зимовою, Б.Лихачовим, З.Мальковою, Н.Нікандровим, В.Розановим, В.Шадриковим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми з формування висококваліфікованих фахівців знайшла відображення у фундаментальних дослідженнях видатних науковців та наукових розвідках молодих дослідників, до останнього відносимо наші доробки. Зокрема, широке відображення у сучасній педагогічній літературі (Б.Асаф'єва, О.Апраксіної, В.Дряпки, Л.Коваль, Г.Падалки, О.Рудницької, Г.Шевченко, Т.Цвеліх, В.Шацької та ін.) та численних публікаціях, в яких підкреслюється, що визначальним принципом підготовки майбутнього вчителя мистецьких дисциплін є підготовка всебічно освічених, кваліфікованих музикантів-просвітителів (Л.Кожевнікова) з розвинутими художніми орієнтаціями, готовими до виконання почесної ролі носіїв і пропагандистів цінностей музичного мистецтва.

Метою статті є розкриття значення аксіологічного підходу в підготовці фахівця, що полягає в орієнтації професійної освіти на формування в студентів системи загальнолюдських і професійних цінностей, що визначають їхнє ставлення до світу, до своєї діяльності, до самого себе як людини і професіонала.

Аксіологія, згідно трактування у філософсько-словникових виданнях, визначається як філософське дослідження природи цінностей; як філософська дисципліна, що займається дослідженням цінностей як смислотворювальних засад людського буття, що задають спрямованість і вмотивованість людському життю, діяльності та конкретним діям і вчинкам [6, с. 11].

Аксіологія виступає складовим компонентом гуманітарної парадигми в освіті. А ціннісний смисл життя «Людини двадцять першого століття» в сучасних умовах розвитку суспільства набув

особливого значення, під кутом зору на Освіту як органічну духовну складову життя людини.

У системі сучасної освіти твориться майбутнє Людства, через передачу наступним поколінням соціокультурних та особистісних цінностей. Важливою передумовою підготовки сучасних фахівців виступає методологічне забезпечення аксіологічної складової процесу підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів. Ціннісний (аксіологічний) підхід – має свою філософську, соціологічну, педагогічну специфіку. Майбутнього філософа, соціолога, педагога може цікавити не тільки те, що відображається в свідомості, які причини спонукають до виникнення певного явища та законів його розвитку, але й які наслідки та яке значення воно матиме у розвитку людської цивілізації, з позицій домінування прогресивного, гармонійного, благополучного життя, з функціональної точки зору на цінності.

Таким чином, поняття цінностей є центральним поняттям в аксіології, що у контексті педагогіки дозволяє розглядати зміст і структуру педагогічної освіти як сферу суб'єкт-об'єктних і міжсуб'єктних ставлень, де знання, викладач і студенти об'єднуються ціннісними ставленнями до дійсності (за Н.Асташевою).

Педагогіка трактує цінності як основні складові структури особистості, які визначають спрямованість, активність, діяльність, волю, духовність, які відображаються в особистісних установах, властивостях, якостях через відношення особистості до соціуму, природи, до самої себе як частини Світу.

Понятійний аспект цінності заслуговує на привілейоване місце у свідомості особистості. Ціннісний аспект особистості виконує роль регулятивного механізму, що зумовлює застосування широкого діапазону мотивів і спрямованості практичних дій суб'єкта. Що ж до ціннісних орієнтацій, то вони є елементами внутрішньої структури особистості, які сформовані й закріплені життєвим досвідом індивіда в ході соціалізації, соціальної адаптації, які відмежовують значиме й незначиме завдяки вибірковості.

Формування ціннісних орієнтацій набуває особливого значення у підготовці майбутніх учителів мистецьких дисциплін, адже завдяки взаємодії особистості з певною системою цінностей, зокрема художніх цінностей та усвідомленому впливу на вихованців зумовить позитивний результат, високий рівень розвитку художньо-ціннісних орієнтацій

шкільної молоді. У зв'язку з цим поряд з одною із найважливіших фахових якостей майбутнього вчителя і просвітителя-наставника шкільної молоді має набути вміння чітко-орієнтованого на цінності музичного мистецтва, вміння красномовно-аргументованого вираження ставлення до них.

Отже, духовний розвиток особистості майбутнього вчителя дисциплін музичного мистецтва є відправним у змісті музично-педагогічної підготовки.

Аксіологічний підхід полягає у залученні вчителя до методологічних, теоретичних і прикладних знань про цінності, про їх природу, механізми розвитку та способи функціонування, а також про професійно-педагогічні цінності, що характеризують професійне становлення і самовдосконалення особистості сучасного вчителя.

Сутність застосування аксіологічного підходу полягає у формуванні в майбутнього педагога-музиканта системи професійних та загальнолюдських цінностей як визначальних чинників ставлення особистості до світу, обраної професії і самого себе, визначення відповідних до ціннісних орієнтирів: способів поведінки і життя у світі, заповненому ціннісним смислом.

Ціннісні орієнтації розглядаються як вільна свідомість, найважливіший елемент внутрішньої структури особистості, який концентрує життєвий досвід індивіда, представляє систему переживань, дозволяє відокремити значуще від незначного, відкриваючи шлях у світ відносин, значень, що фіксують і узагальнюють соціальний і індивідуальний досвід, через які відбивається активність суб'єкта, його мислення і поведінкові вияви.

Численні дослідження підтверджують, що ціннісні орієнтації пронизують все життя в духовній і матеріальній сферах (С.Анісимов, Г.Вишелецов, А.Здравомислов, М.Каган, В.Розанов, В.Тугарінов).

Методологічні підходи до формування ціннісної парадигми в освіті, системи ціннісних орієнтацій сформульовані такими дослідниками, як М.Богуславський, О.Бондаревська, А.Булінін, Б.Вульф, В.Додонов, Б.Ліхачов, Н.Никандров, В.Пряникова, З.Равкін. Проблема функціонування ціннісної системи в освіті, аксіологічні аспекти в підготовці майбутнього вчителя вивчалися І.Ісаєвим, В.Сластьоніним, Е.Шияновим. Феномен ціннісних орієнтацій полягає в тому, що саме цінності додають стійкість особистості педагога і учня, визначають поведінкові принципи особистості, направляють інтереси і потреби особистості, регулюють мотиваційну сферу.

Глобальність проблеми вимагає розгляду формування ціннісних орієнтацій, використання аксіологічного підходу в процесі здійснення навчального процесу на основі ціннісного змісту фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Тому нагальність впровадження в систему фахової підготовки змісту основних етичних понять та моральних категорій, що відбивають систему загальнолюдських та національних цінностей, беззаперечно. Сам процес освоєння цінностей в сучасних умовах характеризується вільним, творчим характером, актуалізацією і накопиченням цінностей.

Формування ціннісних орієнтацій – процес достатньо складний, має певну тимчасову протяжність, не передбачає нав'язування, навпаки, припускає делікатність в становленні аксіологічних позицій. Повний цикл формування ціннісних орієнтацій може включати наступні етапи (за Т.Калюжною): пред'явлення цінностей вихованцеві; усвідомлення ціннісних орієнтацій особистістю; ухвалення ціннісної орієнтації; реалізація ціннісних орієнтацій в діяльності і поведінці; закріплення ціннісної орієнтації в спрямованості особистості і перехід її в статус якості особистості, тобто в свого роду потенційний стан; актуалізація потенційної ціннісної орієнтації, що полягає в якостях особистості вчителя.

Нам імпонує наукова думка, що процес інтеріоризації ціннісних орієнтацій, здійснюючись у вільному розвитку з опорою на позитивно значущі цінності, переходить від здібності до усвідомлення вербально вираженої цінності, до внутрішнього її ухвалення на основі позитивного емоційного сприйняття, далі до можливості її реалізації, закріплення, і до здатності актуалізувати значущі для діяльності і поведінки ціннісні орієнтації (за Т.Калюжною).

У сучасних умовах стратегічним напрямом формування вчителя як професіонала виступає заохочення студентів педагогічних вищих навчальних закладів до цілеспрямованого входження в систему цінностей як універсальних соціокультурних орієнтацій. Стратегія особистісного розвитку не зводиться до вузькопрагматичного формування первинного досвіду професійно-педагогічної діяльності, вона направлена на перетворення внутрішніх механізмів, що визначають соціально-професійну активність і педагогічну спрямованість особистості вчителя.

У загальному вигляді це є поступовим включенням студентів за допомогою тренінгів і етюдних форм в різні системи цінностей на рівні

інформування, стимулювання рефлексії, лабораторного випробування, індивідуальної діяльності.

Таким чином, у студентів виявляється активна позиція, що дозволяє втілювати не тільки актуальні, але і бажані соціально-професійні цінності в індивідуально-особистісні новоутворення, аксіологічні орієнтації, зокрема просвітницьку діяльність. Робота по становленню просвітницьких орієнтацій є дієвим напрямом підготовки сучасного вчителя, який розуміє соціальну значущість своєї професії, віддає перевагу суб'єкт-суб'єктному характеру спілкування з учнями, який володіє установкою на постійне етичне і професійне самовдосконалення.

Наші практичні доробки знайшли своє вираження у концертно-абонементній роботі зі шкільною та студентською молоддю, слухацькій аудиторії пропонувались музично-просвітницькі програми для абонементної роботи.

Зокрема, до концертного абонементу увійшли твори для прослуховування та аналізу сприймання школярами і студентами ренесансної та барочної музики, творів сучасних композиторів. Слухацькій аудиторії були представлені маловідомі сторінки музичного мистецтва, невідомі музичні зразки, які лишались поза педагогічною увагою, а на момент ознайомлення стали справжнім відкриттям, не тільки для учнівської частини аудиторії, але й для викладацького складу. Було виявлено, що практична підготовка та проведення концертно-просвітницької діяльності потребує активної духовної роботи вчителя-просвітителя, оскільки слухачі, занурюючись у невідомий їм музичний світ, потребували надійного й вірного керманіча.

Концертно-просвітницька робота вчителя музичного мистецтва базується на устремлінні до розширення музично-освітніх горизонтів, до цілісного осягнення музичного простору учнівською молоддю. Прослідковується позитивна тенденція у визнанні актуальності просвітницької роботи учителів музичного мистецтва, з другого боку звучить думка про переваги у виконанні давно відомих та популярних класичних творів, що вже стали звичною основою виконавського та педагогічного репертуару навчальних закладів. Тобто виявлено тенденцію консерватизму та небажання розширювати «педагогічний тезаурус» на рівні вищої школи.

Введення в освітній процес підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва таких курсів, які б зорієтували студента на кращі

зразки, професійний ідеал, показали діалектику належного і суттєвого, допомогли б відібрати, представити і інтерпретувати найбільш значущі культурно-освітні феномени. Визнаючи за вчителем виконання значущої соціально-культурної ролі в суспільстві, наука поки що не повною мірою дослідила детермінанти професійної самоактуалізації вчителя, які б забезпечили продуктивність даної ролі.

Проте, як альтернатива, на сучасному етапі фахового «творення», основна увага приділяється такій інтегральній характеристиці, як професіоналізм. Під професіоналізмом найчастіше мається на увазі «сукупність психофізіологічних, психічних і особистісних змін, що відбуваються в людині в процесі оволодіння і тривалого виконання діяльності, забезпечують якісно новий, ефективніший рівень вирішення складних професійних завдань в особливих умовах» [5, с. 6].

Найважливішою умовою досягнення високого професіоналізму також є і могутній розвиток у людини загальних здібностей, і перетворення загальнолюдських цінностей в його власні цінності, що означає етичну вихованість особистості [2, с. 9].

Віртуальна модель вчителя-професіонала нового типу повинна бути відпрацьована міждисциплінарно на філософсько-соціологічному, соціально-психологічному, загальнопсихологічному і психофізіологічному рівнях.

Для об'єктивного моделювання у відповідності до сутнісних характеристик постає потреба у визначенні особистісних властивостей, які необхідно сформувати як ідеальне, ціннісне.

Спектр ціннісних орієнтацій, за Е.Фроммом, як і все існування людини, визначається двома основними позиціями – «володінням» і «буттям», перша з яких пов'язана з матеріальною стороною, друга – з духовною. Ці позиції визначають не тільки своєрідність типу ціннісних орієнтацій («заземлені» і «піднесені»), але і параметри, по яких можна їх вичленяти: орієнтованість на матеріальний, або духовний початок, спрямованість на суспільні, або особистісні потреби та ін.

Зміст ціннісних орієнтацій в історії цивілізацій з античності до нашого часу відрізняється відносною стабільністю і відтворюваністю. При цьому і в макромасштабі (країна, держава), і в мікромасштабі (індивід, особистість) перевага віддавалася тим позиціям, які націлені на «суспільне благо». Іншими словами, історія розвитку людства сформувала ідеальне уявлення про людину як особистість, суттю якої є духовні устремління.

Багатогранний аналіз суті педагогічної професії дає підстави стверджувати, що головною її характеристикою є духовність – особливий внутрішній стан, в якому явно є видимою гармонія розумових і етичних сил людини. Це першооснова творчої діяльності вчителя, від якої залежить глибина і неповторність змісту його відносин і діяльності.

Вчитель в усі часи був втіленням досконалості у найвищих духовних проявах та устремліннях. Особистість педагога наділялася особливими духовно-етичними якостями: мудрістю, справедливістю, добротою, розумом, тактом та ін. Поза сумнівом, що і особистість вчителя і здійснювана ним професійна діяльність повинні бути наповнені високими ідеалами і прагненнями, що відповідають потребі саморозвитку та необхідності вдосконалення. Такий вчитель прагне пізнати і зрозуміти духовний світ дитини, щедро ділиться з ним своїми цінностями. Специфікою поведінки такого вчителя є його позитивна орієнтація на іншого. Це, не що інше, як духовність педагога, духовне багатство особистості, трансцендентальний прояв вчителя як глибокої внутрішньої сили етичних, інтелектуальних, естетичних можливостей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, не дивлячись на суперзначущість духовних цінностей для життя окремої людини і народу в цілому, їх система і структура, поки що, далека від ґрунтового вивчення. Але безперечно одне: духовні цінності є засобом виразу соціальної зрілості людини, зокрема учителя музичного мистецтва. Склад і співвідношення духовних цінностей в цілісній структурі особистості відрізняються значним різноманіттям і органічною взаємозумовленістю та потребують подальшого вивчення. Аксиологічний підхід забезпечує формування в майбутнього педагога-музиканта системи професійних та загальнолюдських цінностей як визначальних чинників ставлення особистості до світу, обраної професії і самого себе, визначення відповідних до ціннісних орієнтирів: способів поведінки і життя у світі, заповненому ціннісним смислом.

Література

1. Асташова Н. А. Учитель: проблема выбора и формирование ценностей / Н.А.Асташова. – М.: Московский псих.-соц. ин-т; Воронеж: Изд-во НПО «МОДЕК», 2000. – 272 с.
2. Бодалев А.А. Психология личности / А.А. Бодалев. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1988. – 187 с., с. 9.

3. Калюжна Т.Г. Педагогічна аксіологія в умовах модернізації професійно-педагогічної освіти: монографія – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. – 128 с.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. В. Овчарук, Л. І. Паращенко та ін.: під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
5. Розанов В.В. Сумерки просвещения / В.В. Розанов. – М.: Педагогика, 1990. – 620 с.
6. Философский словарь / под ред. И.Т.Фролова. – М.: Политиздат, 1987. – 590 с

АКСИОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА К ПРОСВЕТИТЕЛЬСКОЙ РАБОТЕ

Т. В. Жигинас

Аксиологический подход заключается в привлечении учителя к методологическим, теоретическим и прикладным знаниям о ценностях, об их природе, механизмах развития и способах функционирования, а также о профессионально-педагогических ценностях, характеризующих профессиональное становление и самосовершенствование личности современного учителя. Сущность применения аксиологического подхода заключается в формировании у будущего педагога-музыканта системы профессиональных и общечеловеческих ценностей как определяющих факторов отношения личности к миру, выбранной профессии и самого себя, определение соответствующих ценностных ориентиров: способов поведения и жизни в мире, наполненном ценностным смыслом.

Ключевые слова: аксиологический подход, ценностные ориентации будущих учителей музыкального искусства, профессиональная подготовка, музыкальное просвещение, смысл жизни и смысл деятельности учителя художественных дисциплин.

AXIOLOGICAL APPROACH IN TRAINING OF THE FUTURE TEACHERS OF MUSIC FOR EDUCATIONAL WORK

T. V. Zhyhinas

Axiological approach consists in attraction of teachers' attention to the methodological, theoretical and practical knowledge about values and their nature, development of mechanisms and methods of functioning, as well as professional and educational values that characterize professional development and self-perfection of a modern teacher's personality. The essence of axiological approach usage consists in formation of the future teacher-musician's system of professional and universal

values as determining factors of the personality attitude to the world, to the chosen profession and to oneself, definition of the relevant value orientations: the ways of conduct and life in the world filled with valuable sense.

Keywords: *Axiological approach, value orientations of the future teachers of music art, professional training, music education, sense of life and sense of activity of the teacher of artistic disciplines.*

Жигинас Тетяна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики постановки голосу факультету мистецтв імені А. Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (м. Київ, Україна). E-mail: tatyana.jiginas@gmail.com

Zhyhinas Tetyana Volodymyrivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor of Theory and Methods of Voice Training Department of A. Avdiyevskiy Faculty of Arts of the National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine). E-mail: tatyana.jiginas@gmail.com

УДК 37.036

ЕСТЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУЧАСНОГО ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ТЕХНІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Є. В. Жученко

У статті розкривається естетичний потенціал виховного середовища вищого технічного навчального закладу через його функції, зв'язки взаємодії із соціокультурним середовищем, гармонізації його ролі, місця у соціумі; окреслені завдання, що стоять перед вищими технічними навчальними закладами щодо виховання морально-естетичної культури у сучасній студентській молоді.

Ключові слова: морально-естетична культура, естетичний потенціал, естетичне виховне середовище, виховання, освіта, вищий технічний навчальний заклад.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в сучасному українському суспільстві, значно змінили його соціокультурне життя, позначилися на рівні життя населення, відбилися на ціннісних орієнтирах підрастаючого покоління, девальвації духовних цінностей, відчуження